
Ocenianie pomagające się uczyć (2)

(04.02.2010.) - Autor: Opr. red.

Ocenianie pomagające się uczyć to każde ocenianie, którego głównym celem jest wspieranie kształcenia uczniów. Czynność oceniania może wspomagać nauczanie, o ile zawiera informacje, które mogą posłużyć jako feedback zarówno nauczycielom, jak i uczniom, w ocenianiu siebie samych i innych oraz modyfikowaniu sposobów nauczania i uczenia się.

Wielu badaczy używa terminów ocenianie kształtujące i AfL - ocenianie pomagające się uczyć, wymiennie. Prof. Dylan Wiliam uważa jednak, że istnieje między nimi zasadnicza różnica: "Tego typu ocenianie staje się ocenianiem kształtującym, kiedy jego rezultaty są używane do przystosowania pracy nauczyciela do potrzeb uczniów. Innymi słowy, termin ocenianie pomagające się uczyć określa jego cel, natomiast ocenianie kształtujące mówi o jego funkcji."

Idea feedbacku (informacji zwrotnej) powstała 60 lat temu w dziedzinie inżynierii i od tego czasu koncentruje się ona raczej na efektach, niż na założeniach. Dobrym przykładem ilustrującym działanie feedbacku jest według prof. Wiliama, termostat pokojowy.

Termostat składa się z: termometru, który mierzy temperaturę w pokoju, urządzenia do ustawiania pożądanej temperatury oraz mechanizmu znajdującego się wewnątrz termostatu porównującego obecną temperaturę z pożądaną. Najważniejszy jednak jest kabel, który prowadzi od termostatu do bojlera. Jeśli mierzona temperatura jest niższa niż pożądana, włącza się bojler. Najważniejsze jest to, że system jest utrzymywany w równowadze, i jest to również istotne dla feedbacku.

Z punktu widzenia inżyniera, jakakolwiek informacja zwrotna na temat systemu, która nie zostanie wykorzystana, jest bezużyteczna. Dlatego żaden inżynier nie nazwałby feedbackiem informacji zwrotnej dla ucznia stosowanej w szkole. Uwaga typu: "Dostateczny - staraj się bardziej" w żaden sposób nie pomaga uczniowi się poprawić. To tak, jakby przeciąć kabel między termostatem a bojlerem.

"Rozumienie pojęcia feedback tak dalece odeszło od swoich korzeni, że zaczęto określać nim każdą formę sprawozdania z osiągnięć [na przykład w wyniki testów]" – zauważa prof. Wiliam. "Dlatego właśnie rozróżnienie między AfL i ocenianiem kształtującym jest tak użyteczne. Liczy się to, jak informacje zostaną wykorzystane, a nie z jakiego powodu zostały zebrane."

Ocenianie kształtujące jest nierozdzielnie związane z jego funkcją. Christine Harrison, współpracowniczka prof. Wiliama w King's College w Londynie, miała zwyczaj mówić, że widziała wiele szkół zmierzających wprowadzić zmiany, ale stosunkowo mało takich, które faktycznie byłyby gotowe to zrobić. Wiele szkół zbiera różnego typu informacje wierząc w to, że będą one przydatne, ale później nie są one wykorzystywane dla potrzeb uczniów.

Przeprowadzenie długoterminowego, wartościowego procesu wykorzystania wyników testów jest wykonalne. Jeśli po przeanalizowaniu wyników egzaminów okaże się, że uczniowie radzą sobie gorzej w konkretnej dziedzinie, warto poświęcić uwagę temu, jak naucza się tej części programu. Wielu ludzi

zgadza się, że nie należy uczyć dzieci "pod egzamin". Nie ulega jednak wątpliwości, że uczenie ich materiału, który obejmuje egzamin, jest konieczne. Jeśli program nauczania jest już dobrze dostosowany do państwowych standardów i możliwości uczniów, to informacja o tym, która część programu wymaga poświęcenia jej większej ilości czasu, przyniesie stosunkowo małą korzyść.

Informacja dotycząca wyników egzaminów może być wykorzystywana w dłuższym okresie. Jeśli na przykład po przeanalizowaniu wyników egzaminu państwowego z matematyki, dojdziemy do wniosku, że uczniowie w szkołach danego regionu gorzej radzą sobie z rozpoznawaniem brył i ich rozmiarów, można uczynić ten temat głównym punktem programu szkoleń dla nauczycieli w następnym roku. Tego rodzaju ewaluacja może być uznana raczej za kształtującą na poziomie systemu niż pojedynczego ucznia. Trzeba zauważyć, że nie miałyby ona wpływu na zmianę wyników egzaminów przez przynajmniej rok.

"Dobrze przeprowadzony proces kształtującego wykorzystania oceniania kształtującego powinien doprowadzić do lepszego zrozumienia przez nauczycieli procesu edukacji." – przekonuje prof. Wiliam. "Z mojego doświadczenia wynika, że same rozmowy pomiędzy nauczycielami o jakości pracy uczniów, pomimo że jest to niezaprzeczalnie cenne dla ich profesjonalnego rozwoju, rzadko przekładają się na zmiany w sposobie prowadzenia przez nich lekcji. Postrzeganie nauczycieli czym powinny być matematyka, fizyka czy język angielski może być radykalnie zmienione, jednak same rozmowy pomiędzy nauczycielami często skutkują jedynie rozszerzeniem programu o dodatkowe tematy, a nie faktycznymi zmianami w sposobie nauczania."

O ile program nauczania jest dobrze dostosowany do państwowych standardów i okresowe ewaluacje są poprawnie prowadzone przez nauczycieli, to największy wpływ na osiągnięcia uczniów ma zdaniem prof. Wiliama częste i regularne stosowanie oceniania kształtującego. Innymi słowy, jeśli nauczyciel nie wykorzysta natychmiast informacji wynikających z oceny pracy uczniów do zmiany swojego sposobu nauczania, zostaje w tyle.

Jeśli nauczyciel nie wykorzysta tych informacji przed następną lekcją, to prawdopodobnie będzie już za późno. Ocenianie kształtujące, aby było skuteczne, musi przebiegać w cyklach krótkoterminowych. Tylko wtedy wpływa na podwyższenie zaangażowania uczniów oraz poprawia sposób prowadzenia lekcji przez nauczycieli, tak aby uwzględniał potrzeby podopiecznych.

Część II opracowania powstałego na podstawie materiałów konferencyjnych przygotowanych przez prof. Dylana Wiliama.

Profesor Dylan Wiliam jest matematykiem, mieszka w Anglii. Dziś pełni funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Edukacyjnego University of London. W latach 2003-2006 był Dyrektorem ds. Badań ETS (Educational Testing Services) w Princeton w New Jersey w USA. Wcześniej, od 1996 do 2003 roku, najpierw pracował jako dziekan School of Education, potem - na stanowisku zastępcy dyrektora prestiżowego King's College w Londynie. Wizyta prof. Dylana Wiliama w Polsce odbywa się pod patronatem Ministerstwa Edukacji Narodowej i jest organizowana w ramach programu "Szkoła ucząca się" prowadzonego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej i Polsko-Amerykańską Fundację Wolności.